

Милен Стефчов Митков
Главен асистент. доктор
Катедра „Авиационен мениджмънт“
Висше военовъздушно училище „Георги Бенковски“
Долна Митрополия, България
E-mail: milen80pl@abv.bg
<https://orcid.org/0000-0001-7832-4038>

ДЪРЖАВНИ РАЗХОДИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ В Р БЪЛГАРИЯ ЗА ПЕРИОДА 2010-2020г.

Независимо от степента на държавна намеса в икономиката, държавните разходи са огромни и често доминиращи във фискалната политика. Предвид факта, че разходите са основният инструмент за изпълнение на икономическите и социални функции на държавата, са необходими адекватни мерки за максимизиране на тяхното осигуряване.

През разглеждания период 2010-2020 г. се наблюдава непрекъснат икономически растеж както спрямо базовата година, така и спрямо всяка следваща година. За целия период на изследването темпът на развитие на държавните разходи изпреварва темпа на развитие на БВП. За периода 2010-2020 г. консолидираните разходи формират реален дял от преразпределението през публичните финанси в съотношение около 35-40 на сто от brutния вътрешен продукт.

Ключови думи: образование, БВП, държавни разходи

Milen Stefchov Mitkov
PhD in Economics, Assistant Professor,
Department of Aviation Management,
Bulgarian Air Force Academy,
Dolna Mitropolia, Bulgaria
E-mail: milen80pl@abv.bg
<https://orcid.org/0000-0001-7832-4038>

GOVERNMENT EXPENDITURE ON EDUCATION IN THE REPUBLIC OF BULGARIA FOR THE PERIOD 2010-2020

Regardless of the degree of name policy in the economy, government spending is huge and often dominant in fiscal. Given the fact that costs are the main tool for fulfilling the economic and social functions of the state, measures are needed to maximize the use of their adequate provision.

During the period under review, 2010-2020, there is a continuous economic growth both compared to the base year and compared to each subsequent year. For the entire period of the study, the pace of development of government expenditures outpaces the pace of GDP development. For the period 2010-2020, consolidated expenditures form a real share of redistribution through public finances in the ratio of about 35-40 percent of gross domestic product.

Keywords: education, GDP, government spending

1. Особенности на държавните разходи

За систематизирането на бюджетните разходи се ползват няколко критерия, които в зависимост от целите на анализа характеризират определена страна на разходите. Пълноценното изучаване и коректно изследване на бюджетните разходи изисква комплексен поглед върху различните класификационни критерии и съответните групи разходи.

Независимо от степента на държавната намеса в икономиката, държавните разходи имат огромно и често доминиращо значение във фискалната политика. Предвид факта, че разходите са основният инструмент за изпълнение на икономическите и социалните функции на държавата, са необходими адекватни мерки по тяхното максимално обезпечаване. Важността на разходната политика в съвременните държавни финанси на България се подсилва допълнително и от два комплексни фактора, оказващи многостранно проявление върху всички сфери на икономическото ни и обществено развитие в началото на XXI век.

Първият от тези фактори се проявява в самата същност на държавните разходи и представлява съвкупността от кардинални реформи, провеждани в сферите на обществения сектор (държавна администрация, здравеопазване, пенсионно осигуряване).

Вторият фактор може да се разглежда като външен за провеждането на държавната разходна политика в България, а именно ограничената парична и валутна политика на централната банка в условията на паричен съвет.

Класификацията на разходите е една от важните стъпки за тяхното ефективно управление. Съгласно Единната бюджетна класификация разходите се обособяват във функции, групи, дейности, параграфи и подпараграфи. Обобщаващият елемент на бюджетната класификация е функцията, която включва в структурата си групите, обединяващи от своя страна дейностите. Класификацията на разходите по функции и групи е следната:

Държавните разходи могат да окажат положително въздействие върху бедността по два пътя. От една страна, държавните разходи могат да бъдат ориентирани към редуциране на бедността чрез насърчаване на икономическия растеж по сектори. Това е моделът, при който се поддържат по-консервативни нива на социални помощи за сметка на инвестиции в здраве, образование, инфраструктура, човешки ресурси и други. При това въздействие се очаква по-дългосрочен ефект. От друга страна, чрез разходите за социални трансфери се осъществява директно въздействие върху равнището на бедността. По този начин се преследва краткосрочния ефект върху бедността.

2. Състояние и тенденции в развитето на БВП и държавните разходи за периода 2010-2020г.

Икономическата логика позволява да се търси зависимост между разходите на публичните институции и равнището на БВП. Представянето на бюджетните показатели само в абсолютни суми е не така показателно, както при изразяването им в относителни стойности спрямо основните икономически показатели. В този смисъл настоящият анализ би бил непълен без измерването на бюджетните разходи в относителни стойности спрямо водещия индикатор на икономическа активност - брутния вътрешен продукт.

Таблица 1. Държавни разходи и БВП за периода 2010-2020г.

Години	БВП (млр.лв)	Разходи (млр.лв)	Разходи в % от БВП
2010	73,2	27,1	37,1
2011	78,2	27,4	35,0
2012	80,9	28,3	34,9
2013	81,3	31,1	38,2
2014	82,9	36,3	43,8
2015	86,7	36,1	41,6
2016	95,4	33,3	34,9
2017	102,7	35,8	34,8
2018	109,9	40,1	36,4
2019	120,4	43,5	36,2
2020	119,9	47,8	39,8

Източник: www.nsi.bg. за 2020г. www.minfin.bg и собствени изчисления

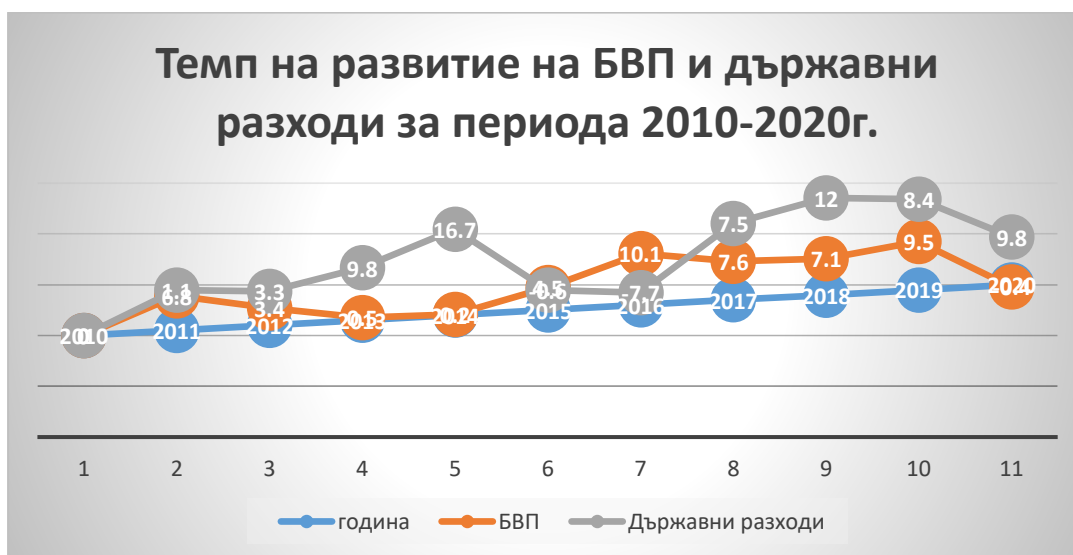
Данните от таблица 1. показват, че консолидираните разходи формират реален дял на преразпределението чрез държавните финанси в съотношение около 35-40 на сто от brutния вътрешен продукт, за изследвани години (от 2010 г. до 2020 г.).

През разглеждания период 2010-2020 година в Таблица 1, се наблюдава непрекъснат икономически растеж както спрямо базисната година, така и спрямо всяка следваща година. През 2020 година, спрямо 2010 година brutният вътрешен продукт се е увеличил с малко над 46 млн. лв. или с 63,8%. За периода от 2010 г. до 2020 г. се забелязва тем на прираст на БВП в границите от 0,2 % до 10,1 %. В периода след 2010 година бавният, но реален растеж на икономиката до голяма степен се дължи на стабилната банкова система, валутния борд, както и на еврофондовете. Чрез усвояването на еврофондове се оказва съществено влияние върху положителния прираст на икономиката.

Данните от Таблица 1. са показателни за номиналното нарастване на разходите по консолидираната фискална програма на страната за периода 2010 – 2020 година. Годишният темп на изменение варира – от 1,1 % през 2011 г. до 16,7 % през 2014 г. Необходимо е да се отбележи, че растежът на държавните разходи

е в тясна зависимост от акумулираните в хазната приходи (чиито обем в условията на криза обикновено намалява) и провежданата в страната политика по дефицитно бюджетно финансиране.

През 2020 година, спрямо 2010 година държавните разходи се увеличават с малко над 20 млн. лв. или с 76,4 %.

Фиг.1 Темп на развитие на БВП и държавни разходи за периода 2010-2020 г.

На фигура 1. са представени двата динамични реда, логаритмувани с натурален логаритъм значения с цел постигане на по-добра съпоставимост във времето. В годините от 2010 до 2013 темпът на развитие на БВП и държавните разходи се запазва сравнително на едно и също ниво около 3,4 %. През следващите години от 2014 до 2015 темпът на развитие на държавните разходи изпреварва значително темпът на развитие на БВП. В периода 2015 – 2017 година се наблюдава тенденция към изпреварване на темпът на БВП спрямо темпа на развитие на държавните разходи. За целият период на изследване 2010-2020 г. темпът на развитие на държавните разходи изпреварва темпа на развитие на БВП.

Разглеждането на държавните разходи по функционална класификация представя важна информация за отношението на правителствата към основни и важни за икономиката области, като образование, здравеопазване, отбрана, благоустройство и др., което налага тяхното последователно изследване в ретроспекция и перспектива. Бюджетните разходи в тези направления

представляват и основни инструменти за активно въздействие върху икономическия растеж и бизнес цикъла.

3. Състояние и тенденции в развитето на държавните разходи за образование за периода 2010-2020г.

Бюджетният ресурс по функция „Образование” обезпечава финансирането на:

- детските градини (полудневни, целодневни, специални и др.);
- училища (общообразователни, специализирани, професионални);
- общежития и столове;
- ученически почивни лагери;
- академии, университети и висши училища;
- приложни научни изследвания в областта на образованието;
- други.

Фиг.2 Структура на разходи по функции „Образование” в Консолидираната фискална програма на Р България за периода 2010 - 2020г

Изследването на разходите за образование в периода 2010-2020 г. позволява заключението, че номиналната им стойност е сравнително постоянна, относителният им дял в структурата на общите разходи се запазва константа – 9 до 11%. Разходите за образование запазват постоянен дял и от БВП, с 3,5 - 4 % от неговата стойност. През 2010 г. 2.678,2 млн. лв. са разпределени в направление

образование, като през следващите години тенденцията по увеличаването им се запазва, като през 2020 г. достига 4.841,1 блн. лв..

Таблица 2.1 Разходи по функции на Р България за периода 2010-2015г.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Разходи /млн.лв/	26 755,4	26 866,6	27 828,3	30 417,9	32 482,0	34 684,8
Образование	2 678,2	2 655,3	2 799,2	3 087,6	3 271,0	3 118,3
Темп на растеж	-6%	-1%	5%	10%	5,9	-4,6
% от БВП	4%	4%	4%	4%	2,6	2,8
Дял в общите азходи	10%	10%	10%	10%	9,9	11,1
БВП /млн.лв/	73, 2	78,2	80, 9	81,3	82,9	86,7

Източник: <https://www.minfin.bg/bg/statistics>

Таблица 2.2 Разходи по функции на Р България за периода 2016-2020г.

	2016	2017	2018	2019	2020
Разходи /млн.лв/	32 491,4	34 471,1	39 515,7	45 201,0	47 850,4
Образование	3 184,8	3 534,0	3 989,6	4 512,5	4 841,1
Темп на растеж	2,1	10,9	12,8	13,1	7,2
% от БВП	3,3%	3,4%	3,6%	3,7%	4,0%
Дял в общите азходи	10,2	9,7	9,9	10,0	9,9
БВП /млн.лв/	95,4	102,7	109,9	120,4	119,9

Източник: <https://www.minfin.bg/bg/statistics>

Въведеният през 2014 г. механизъм за осигуряване на средства за структурни мерки и програми за развитие на образованието по централния бюджет се запазва, като за целта е предвиден допълнителен ресурс, който ще бъде насочен за изпълнение на мерки за повишаване на качеството на образованието и за осигуряване на достъпа до образование във всички региони в страната. Във връзка с реформата по отношение на обвързването на субсидиите на държавните висши училища с комплексна оценка за качеството на обучението и съответствието му с потребностите на пазара на труда са предвидени увеличаване на средствата, които не са разчетени по централния бюджет, а по бюджетите на държавните висши училища.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Приоритети в областта на образованието след 2020 г. са осигуряването на равен достъп до качествено образование и професионална подготовка във всички региони в страната, подобряването на качеството на висшето образование и адаптирането му с потребностите на пазара на труда и намаляването на дела на преждевременно напусналите образователната система, в чието изпълнение се предвиждат редица мерки:

- осигуряване на целодневна организация на учебния ден на учениците до V клас включително;
- насърчаване на висшите училища непрекъснато да повишават качеството на предлаганото образование;
- подпомагане на висшите учебни заведения при въвеждането, развитието и усъвършенстването на вътрешни системи за оценяване и поддържане на качеството на обучение, както и на академичния състав;
- насърчаване на студентското кредитиране, за да се подпомогнат студенти, докторанти и специализанти;
- създаване на условия за провеждането на студентски практики в реална работна среда;
- създаване на благоприятна среда за кариерно развитие на учените; • насърчаване на развитието на научната дейност чрез програмноконкурсно финансиране на фундаментални и приложни научни изследвания;
- стимулиране на мобилността и възможностите за придобиване на повече умения и знания.

През периода 2022-2024 г. ще продължи реализирането на интегрирани политики, с фокус към образование и личностно развитие на децата и учениците, насърчаване на иновациите, квалификация на педагогическите специалисти, модернизиране на образователните институции, повишаване качеството на висшето образование и развитие на научния потенциал.

За предучилищното и училищното образование за 2022 г. в съответствие със Споразумението за съвместно управление на Република България в период 2021 г.- 2025 г. за осигуряването на висококачествено образование и обучение за

всички, независимо от произхода, формирането на високо образовани, иновативни и активни личности, способни да се реализират успешно като професионалисти и като отговорни граждани са осигурени допълнителни средства.

В областта на висшето образование политиката с цел насърчаване на усилията на автономните висши училища за непрекъснато развитие на качеството на предлаганото висше образование, подпомагането им при въвеждането, развитието и усъвършенстването на вътрешните системи за оценяване и поддържане на качеството на обучение и на академичния състави и в съответствие със Споразумението за съвместно управление на Република България в период 2021 г.- 2025 г. са осигурени допълнителни средства.

Предвидени са средства за 2022 г. за привличане и задържане на млади учени и специалисти в института на Българска академия на науките, в размер на 20,0 млн. лв., за увеличение на трудовите възнаграждения на учените от Българската академия на науките при изпълнение на индикатори за научно и иновационно развитие, определени в споразумение между Министерството на образованието и науката и Българската академия на науките и за проекти, разработени от учените в Българската академия на науките по критерии, приети от нея.

ЛИТЕРАТУРА

1. Кирев, Л., С. Найденова, Д. Найденов и колектив, Микроикономика, шесто издание. Свищов: Академично издателство «Ценов», 2012. С. 29–31.
2. Маринов, Е. Икономика на публичния сектор: лекционен курс. С.: изд. ЕВМ, 2017. С. 65.

REFERENCES

1. Kirev, L., S. Naidenova, D. Naidenov and team (2012) Microeconomics, sixth edition. Svishtov: Tsenov Academic Publishing House, 2012. 29–31 [in Bulgarian].

2. Marinov, E. (2017) Economics of the public sector: a lecture course. S.:
ed. EVM, 65 [in Bulgarian].